

بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر انزوای اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی)

دکتر زهرا حضرتی صومعه^۱ و ملیحه داداشعلی^۲

تاریخ وصول: ۹۵/۳/۷

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۲۲

چکیده:

در پژوهش حاضر عوامل مؤثر بر انزوای اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی مورد بررسی قرار گرفته است. از این منظر، از رویکرد تلفیقی برگرفته از تئوری دورکیم، زیمل، زتومکا، جانسون، چلبی، کراوت، ولمن و دریفوس بهره گرفت و در صدد شناسایی تأثیر اعتماد و استفاده از فضای مجازی و متغیرهای زمینه‌ای بر انزوای اجتماعی برآمد. با روش تحقیق پیمایشی و تکنیک پرسشنامه ۳۷۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی که از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده و سهمیه‌ای با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران محاسبه شده بود، انتخاب شدند. در این پژوهش از اعتبار صوری و محتوایی و جهت سنجش اعتماد از آلفای کرونباخ استفاده شد. داده‌های پژوهش با استفاده از رگرسیون، آزمون T و تحلیل واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج بدست آمده میان اعتماد و انزوای اجتماعی تأثیری مثبت و مستقیم را نشان می‌دهد (۵۳/۳)، به این معنی که بی‌اعتمادی باعث افزایش انزوای اجتماعی می‌گردد؛ همچنین استفاده از فضای مجازی (۰/۰۱۷) و متغیرهای زمینه‌ای (وضعیت اشتغال، وضعیت تأهل، محل سکونت، مقطع تحصیلی) به‌عنوان دیگر متغیرهای مستقل پژوهش، بر انزوای اجتماعی تأثیر نداشته است. البته میزان انزوای اجتماعی به تفکیک گروه سنی دارای تفاوت معناداری است. نتایج حاصل از رگرسیون بیانگر این است که تغییرات در متغیرهای مستقل باعث ۲۹/۴ درصد تغییرات در انزوای اجتماعی می‌شود. در مجموع نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بی‌اعتمادی مانع از همکاری در بین دانشجویان می‌شود و باعث تضعیف پیوندهای اجتماعی می‌گردد.

مفاهیم کلیدی: انزوای اجتماعی، اعتماد، استفاده از فضای مجازی

^۱ استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (نویسنده مسئول) zahra.hazrati@gmail.com

^۲ کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی dadashi.malihe@yahoo.com.my

مقدمه و بیان مسأله

ایران در ردیف کشورهای در حال توسعه قرار دارد و سال‌هاست که در طی کردن مسیر به سوی توسعه‌یافتگی است و در تلاش است تا به کشوری توسعه‌یافته تبدیل شود. ایران در شرایط بسیار حساس قرار دارد؛ هم به لحاظ طی مسیر توسعه‌یافتگی و هم از لحاظ گذار از سنت به مدرنیته.

شاید بتوان گفت مهم‌ترین ویژگی جامعه‌شناختی در کشورهایی مانند ایران که به‌عنوان یک شاخص مهم عمل می‌کند. مسأله‌ی فرایند یک گذر تاریخی بزرگ است؛ گذر به انسان اقتصادی، انسان سیاسی، انسان ارتباطی و انسان اجتماعی (شهروندمدار)؛ که اکثر کشورهای پیشرفته به آن رسیده‌اند. از این‌رو اساسی‌ترین مسأله‌ی ما گستردگی و فشردگی تضادهایی است که طی این گذار تاریخی با آن روبرو خواهیم شد (پیران، ۱۳۸۳: ۱۲).

یکی از مهم‌ترین مسائلی که درباره‌ی گرفتاری‌های اجتماعی در ایران امروز به چشم می‌آید میزان انزوای اجتماعی و گسستگی حاصل از آن است که به لحاظ ذهنی در انسان ایرانی، احساس بی‌پناهی مضاعف و عدم امنیت و اعتماد^۱ و از این طریق ایجاد احساس محرومیت و عدم رضایت‌مندی از زندگی را تولید می‌نماید (ملک‌زاده، ۱۳۸۷: ۲).

انزوای اجتماعی^۲ به معنای فقدان یا ضعف اتصال‌های فرد با سایر افراد، گروه‌ها و جامعه است. بدون تردید انزوای اجتماعی افراد را از مشارکت غیر رسمی و رسمی در جامعه محروم می‌سازد؛ مبادله‌ی اجتماعی و دلبستگی اجتماعی را کاهش می‌دهد؛ از تبادل دائمی افکار و احساسات از کل به فرد و از فرد به کل جلوگیری می‌کند؛ موجب تضعیف یا قطع روابط و مبادلات نامتقارن گرم و همچنین روابط گفتگومانی می‌شود؛ از احساس مشارکت در روابط گرم، صمیمی و انسانی جلوگیری می‌کند. فرصت‌های مناسب را برای با هم زندگی کردن، با هم کار کردن و با هم تجربه کردن و با هم بودن سلب می‌کند. و در نهایت روابط طولانی، پایدار و عمیق را غیر ممکن می‌سازد. موارد یاد شده می‌توانند پیامدهای مختلفی از جمله احساس تنهایی، احساس عجز، یاس اجتماعی و کاهش تحمل اجتماعی را به دنبال داشته باشند (چلبی و امیرکافی، ۱۳۸۳: ۱۰).

بنابراین، انزوای اجتماعی نمی‌تواند به‌عنوان موضوعی خصوصی کنار گذاشته شود، زیرا موضوعی عمومی است: اول از همه اینکه اثراتش به زندگی شخصی انسان‌ها محدود نمی‌شود، بلکه جامعه را به‌طور کلی متأثر می‌کند؛ دوم اینکه، انزوای اجتماعی تنها بر

^۱ trust

^۲ social isolation

عوامل شخصی بنا نشده است، بلکه علل فراشخصی و فرایندهای اجتماعی می‌تواند مورد اشاره قرار بگیرد. انزوای اجتماعی نتیجه پیشرفت‌ها و فرایندهای ساختاری در جامعه است که اتفاق افتاده‌اند و هنوز اتفاق می‌افتند (هورتلانوس و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۱).

اینترنت و فضای مجازی پدیده‌ای نوظهور در جوامع بشری است. با ظهور اینترنت تفاوت فاحش بین سایر اشکال ارتباطی نظیر ارتباطات شفاهی، نوشتاری، چاپی را تا حدودی از بین می‌رود و اینترنت تمامی این اشکال ارتباطات را با یکدیگر ترکیب می‌کند (رضایی قادی، ۱۳۹۱: ۵۸).

ایجاد همبستگی جدید اجتماعی، پشتیبانی از دموکراسی‌ها و جنبش‌های اجتماعی جدید، خلق ارزش‌های جدید، نوید زندگی بهتر و آسایش بیشتر، ایجاد فرصت‌های فراوان، تبادل سریع اطلاعات و اخبار و تهدیداتی چون از هم پاشیدن شبکه‌های سنتی همسایگی، قطعه قطعه شدن افراطی سلیقه‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها، آموزش‌های غیر اخلاقی به کودکان، کاهش سرمایه‌ی اجتماعی، گسترش بی‌نظمی، کاهش مشارکت اجتماعی، افزایش انزوای اجتماعی، اعتیاد به اینترنت و پیدایش مفاهیمی چون هویت مجازی از جمله تأثیرات شمرده شده فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی هستند (دریفوس، ۱۳۸۳: ۱۰).

مطالعه‌ی آفو خاطر نشان می‌کند که استفاده از اینترنت سبب ایجاد احساس تنهایی و انزوای اجتماعی و دوری از خانواده و به‌طور کلی کاهش سلامت روانی می‌شود (ایرانلو، ۱۳۹۰: ۱).

پژوهش محمدزاده و ربیعی (۱۳۹۱)، نیز حاکی از تأثیر مستقیم استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی است (محمدزاده و ربیعی، ۱۳۹۱: ۴۱).

با توجه به مطالب ذکر شده و هدف پژوهش حاضر به نظر می‌رسد که اینترنت ابزاری است که با فراهم کردن فضای مجازی برای ایجاد رابطه، دانشجویان را از دردسر روبرو شدن با دیگران و قرار گرفتن در وضعیت جهان واقعی رها ساخته است. به نظر می‌رسد امروزه افراد جامعه و به‌خصوص جوانان از اینترنت برای تفریح، وقت‌گذرانی و فراموش کردن مشکلات، غلبه بر احساس تنهایی و سرگرم شدن استفاده می‌کنند. اینترنت به‌عنوان یک فن‌آوری یک فرصت است که اگر با آموزش و مهارت و آگاهی استفاده از آن همراه نشود می‌تواند به‌عنوان تهدیدی جدی مطرح باشد.

مسئله‌ای که اکثر آسیب‌شناسان شبکه بدان پرداخته‌اند، مربوط به ویژگی‌های خاص تعاملات و ارتباطات در دنیای مجازی است. آنان معتقدند تعاملات مجازی در نهایت منجر به انزوای اجتماعی و کاهش تعاملات کاربر در دنیای واقعی وی خصوصاً از لحاظ عمق و

کیفیت شده و عموماً استفاده‌ی بیشتر از اینترنت باعث کاهش ارتباطات اجتماعی خصوصاً از نوع ارتباطات نزدیک و صمیمی با اعضای خانواده، دوستان نزدیک و غیره همراه است (رضایی قادی، ۱۳۹۱:۸۳).

برخی از صاحب‌نظران معتقدند استفاده از اینترنت و فضای مجازی موجب افول سرمایه‌ی اجتماعی است.

بطور کلی سه عنصر اصلی سرمایه‌ی اجتماعی شامل اعتماد، روابط متقابل و شبکه‌هایی است که درون یک گروه یا جامعه وجود دارند. بیشتر جامعه‌شناسان سرمایه‌ی اجتماعی را به‌عنوان اعتماد تعمیم‌یافته در هنجارهای متقابل در نظر می‌گیرند که در جامعه موجود هستند و تأثیر مثبتی بر جامعه به‌عنوان یک کل دارند (هورتلانوس، ۱۳۹۴:۳۴۰).

اعتماد مؤلفه‌ی مهم سرمایه‌ی اجتماعی است. اعتماد به صورت مطلق وجود ندارد و عمدتاً نسبی است. اعتماد راهبردی است که افراد را قادر می‌سازد تا خود را با محیط اجتماعی پیچیده وفق دهند و بدین‌وسیله از فرصت‌های فزاینده سود ببرند. اعتماد برای روابط انسانی حضوری دائمی و اجتناب‌ناپذیر است و بدون عنصر اعتماد و معنای مشترک، برقراری روابط اجتماعی پایدار امکان‌پذیر نیست (زتومکا، ۱۳۸۶:۱۰۱).

به نظر زتومکا، اعتماد اجتماعی پایین در یک جامعه منجر به انزوا و دوری اعضای جامعه از همدیگر شده و میزان بیگانگی^۱ اجتماعی را افزایش می‌دهد (محسنی، ۱۳۸۷:۱۱).

پژوهش حقیقتیان (۱۳۹۲)، نیز نشان می‌دهد که هر چه شعاع اعتماد آنها وسیع‌تر و میزان آن بالاتر باشد انزوای اجتماعی آنها کمتر است. بر این اساس در پژوهش حاضر بر این نکته تأکید می‌شود که علاوه بر تأثیر استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی، اعتماد نیز می‌تواند بر انزوای اجتماعی دانشجویان مؤثر باشد.

دانشگاه یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در توسعه‌ی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. لذا انجام، مطالعه و پژوهش درباره‌ی انزوای اجتماعی در بین دانشجویان از دو جنبه‌ی نظری و کاربردی حائز اهمیت است؛ که در بعد نظری بی‌شک سرمایه‌ی انسانی در شرایطی باعث رشد و توسعه‌ی اخلاقی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی می‌شود که پدیده‌ی انزوای اجتماعی آن را تهدید نکند. بنابراین برای تحقق سرمایه‌ی انسانی و حفظ آن یکی از مهم‌ترین اقدامات مهار انزوای اجتماعی است. از جنبه‌ی کاربردی

^۱ alienation

نیز می‌توان با شناخت عوامل مؤثر بر این پدیده، آگاهی‌های لازم را برای از میان برداشتن موانع موجود بر سر راه این موضوع کسب نمود. نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند راهکارهای مناسب را در اختیار متولیان بخش فرهنگی و دولت‌مردان قرار دهد تا بتوانند با شناخت عوامل اثرگذار بر این پدیده برنامه‌ریزی‌های مقتضی را در جهت داشتن جامعه‌ای منسجم انجام دهند. از دلایل اهمیت یافتن پدیده‌ی انزوای اجتماعی بحث حمایت اجتماعی است که به شکل معناداری سلامت روانی را پیش بینی می‌کند. پژوهش کلانتری و همکاران (۱۳۹۴)، نیز نشان می‌دهد افزایش انزوای اجتماعی از حمایت‌های اجتماعی کاسته و سلامت روان شهروندان را در حالت آسیب‌پذیر قرار داده است.

حمایت اجتماعی متمرکز بر کیفیت روابط است. کیفیت تابع عملکردی است که یک رابطه برای شخص دارد، به ویژه میزان و نوع حمایتی که رابطه ارائه می‌دهد (هورتولانوس، ۱۳۹۴: ۶۴).

بنابراین با توجه به مواردی که به آنها اشاره گردید این ضرورت احساس می‌شود تا با بررسی عوامل تأثیرگذار بر این پدیده بتوان ابتدا پدیده‌ی انزوای اجتماعی را در بین دانشجویان شناخت و سپس عواملی را که بر انزوای اجتماعی تأثیر گذارند را از میان برداشته و راهکارهایی عملی را برای فائق آمدن بر این پدیده به دست داد.

اهداف پژوهش

این پژوهش با هدف کلی بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر انزوای اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی سال ۹۴-۹۳) انجام پذیرفت و اهداف جزئی به شرح زیر مورد توجه قرار گرفتند:

- ۱- بررسی تأثیر اعتماد بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان.
- ۲- بررسی تأثیر استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان.
- ۳- بررسی تأثیر متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، وضعیت اشتغال، وضعیت تأهل، محل سکونت و مقطع تحصیلی) بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان.
- ۴- دستیابی به راهکارهایی در جهت کاهش انزوای اجتماعی در بین دانشجویان.

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

کلانتری و همکاران (۱۳۹۴)، پژوهشی را با عنوان "بررسی ارتباط میان انزوای اجتماعی و سلامت روان با نقش میانجیگرانه‌ی حمایت اجتماعی" در بین شهروندان تهرانی مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که ۵۹ درصد شهروندان تهرانی، انزوا را در سطح متوسط به بالا تجربه کرده‌اند. ۶۹ درصد افراد در وضعیت سلامت روانی مطلوبی قرار داشته و میانگین دریافت حمایت اجتماعی ۶۱/۶۰ ارزیابی شده است. در مجموع نتایج حاضر دلالت بر آن دارد که با افزایش میزان انزوای اجتماعی، از سطوح حمایت اجتماعی کاسته شده و وضعیت سلامت روان شهروندان در حالت آسیب‌پذیر قرار می‌گیرد (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۹).

رسول‌زاده اقدم و همکاران (۱۳۹۳)، به بررسی "تحلیل رابطه‌ی حضور در شبکه‌ی اجتماعی فیسبوک و انزوای اجتماعی در بین جوانان شهر تبریز" پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت، استفاده‌ی هدفمند از فیسبوک و انزوای اجتماعی رابطه‌ی معکوس و معناداری وجود دارد؛ اما بین استفاده‌ی غیر هدفمند (انجام بازی‌های آنلاین و دیدن صفحات غیر اخلاقی در فیسبوک) از فیسبوک و انزوای اجتماعی، همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد (رسول‌زاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۳).

حقیقتیان (۱۳۹۲)، "عوامل اجتماعی مؤثر بر انزوای اجتماعی جوانان" شهر اصفهان را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده است. یافته‌ها نشان می‌دهد هر چه پایگاه اقتصادی - اجتماعی جوانان بالاتر باشد یا هر چه میزان استفاده‌ی آنها از اینترنت بیشتر باشد و هر چه شعاع اعتماد آنها وسیع‌تر و میزان آن بالاتر باشد انزوای اجتماعی آنها کمتر است (حقیقتیان، ۱۳۹۲: ۸۹).

محسنی و همکاران (۱۳۸۵)، پژوهشی را با عنوان "بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت (در میان کاربران کافی‌نت‌های تهران) انجام دادند. آنها ۲۰۴ نفر از کاربران کافی‌نت‌ها را با استفاده از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای و اتفاقی و با ابزار پرسشنامه مورد بررسی قرار دادند. نتایج بدست آمده میان زمان استفاده از اینترنت در طول شبانه‌روز و انزوای اجتماعی رابطه‌ای معنادار و معکوس نشان می‌دهند. همچنین استفاده‌ی اجتماعی از اینترنت موجب کاهش انزوای اجتماعی می‌گردد (محسنی و همکاران، ۱۳۸۵: ۲).

چلبی و همکارانش (۱۳۸۳)، پژوهشی را با عنوان "تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی" با استفاده از روش پژوهش پیمایشی با ۷۳۴ نفر از شهروندان تهران و کرمان در سنین بین ۲۰ تا ۷۰ سال با استفاده از تکنیک مصاحبه انجام دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد که متغیرهای سطح توسعه‌ی اقتصادی - اجتماعی منطقه‌ی ساکنان، در سطح ساختی و اعتماد، امنیت، تعدد گروه‌ها و هویت‌ها در سطح فردی اثرات مؤثر و معنی‌داری بر روی روابط اجتماعی دارند (چلبی و همکاران، ۱۳۸۳: ۳).

ب) تحقیقات خارجی

روهده^۱ و همکاران (۲۰۱۵)، در پژوهش "ارزیابی آثار سلامت روان ناشی از انزوای اجتماعی" با بکارگیری داده‌های پانل استرالیا و به روش تحلیل ثانویه نشان می‌دهند که جابجایی ناشی از کار یا تحصیل، منجر به انقطاع در روابط اجتماعی و بسط انزوای اجتماعی در بعد عینی شده و در نتیجه آثار منفی زیان باری بر سلامت روان افراد، بالاخص نزد زنان و افراد سالمند، به جای می‌گذارد (روهده و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۷-۱).

هامپتون^۲ و همکاران (۲۰۰۹)، در پژوهشی با عنوان "انزوای اجتماعی و فناوری‌های جدید دریافتند که استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی همچون تلفن همراه و اینترنت باعث انزوای اجتماعی نمی‌شوند بلکه این فناوری‌ها باعث درگیری یا مشارکت اجتماعی آنها می‌شوند. کاربران اینترنت از طریق انتشار عکس‌ها و مطالب خود در شبکه‌های اجتماعی مجازی، پیوندهای صمیمانه‌ای با دوستان خود برقرار می‌سازند (هامپتون و همکاران، ۲۰۰۹).

انجا میشلز^۳ (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، پژوهش "انزوای اجتماعی در شهر و روستا" در کشور هلند را مورد بررسی قرار داده است. در این پژوهش آمستردام و یوترخت به‌عنوان مناطق شهری و بینماس و هت اولدامبت به‌عنوان مناطق غیر شهری در نظر گرفته شده است. تعداد پاسخگویان ۲۴۰۰ نفر بوده است. یافته‌ها نشان داده است که روستاییان در مقایسه با شهرنشینان درون شبکه خود، ارتباطات خانوادگی بیشتری دارند و حمایت واقعی از ساکنان روستایشان دریافت می‌کنند. مشارکت نیروی کار در شهرها و روستاها تقریباً یکسان است. محیط اجتماعی جنبه‌ی دیگری است که در دو منطقه بررسی شده است.

¹ Rohde, Nielsen

² Hampton

³ Machielse, Anja

نتایج نشانگر آن است که روستاییان نسبت به شهرنشینان گرایش قوی‌تری به جامعه‌ی محلی خود دارند. ارائه‌ی مراقبت‌های غیر رسمی (کارهای روزمره، مشکلات، نگهداری از کودک) در میان روستاییان رایج‌تر بوده است (میشلز، ۱۹۹۵: ۲۸۴).

با نگاهی به تحقیقات انجام شده می‌توان گفت که در پژوهش‌های انجام شده، عمدتاً تأثیر اینترنت بر روی انزوای اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفته است و به موضوع مهم تأثیر اعتماد بر انزوای اجتماعی کمتر پرداخته شده است لذا با توجه به اینکه اعتماد اجتماعی یکی از مؤلفه‌های مهم سرمایه‌ی اجتماعی است؛ لذا پرداختن به این موضوع ضروری است. همچنین به دلیل اهمیت متغیرهای زمینه‌ای و تأثیر آن بر انزوای اجتماعی دانشجویان، در این پژوهش به بررسی مشخص تأثیر متغیرهای زمینه‌ای بر انزوای اجتماعی پرداخته می‌شود.

مبانی و چارچوب نظری پژوهش

مشخصه‌ی مشترک تعاریف انزوای اجتماعی، فقدان شبکه‌های اجتماعی معنادار است. واژه‌ی "معنادار" به تحقق نیازهای اجتماعی فرد اشاره دارد. انسان‌ها بدون ارتباطات شخصی کمک و حمایت اجتماعی دریافت نمی‌کنند، آرامشی احساس نمی‌کنند و به سختی به منابع اجتماعی دسترسی پیدا می‌کنند. جامعه‌شناسی بیش از هر چیز روابط اجتماعی را به‌عنوان سنگ بنای جامعه در نظر می‌گیرد. ارتباط افراد که برای حفظ و توسعه‌ی شبکه‌های شخص معنادار لازم است، هر روز سخت‌تر می‌شود و تعداد بیشتری از مردم از لحاظ اجتماعی منزوی می‌شوند و از مشارکت اجتماعی دست می‌کشند.

انسان‌ها برای زندگی و بقا و برای بهتر کار کردن به یکدیگر وابسته‌اند؛ این چیزی است که حمایت اجتماعی را به شرط اساسی زندگی تبدیل می‌کند. رویکرد حمایت اجتماعی به انزوای اجتماعی به‌عنوان فقدان روابط حمایتی در شبکه‌ی شخصی نگاه می‌کند. رویکرد حمایتی متمرکز بر روابط است. هنگامی که افراد موفق به ساختن شبکه‌ای از روابط حمایتی نیستند و در زندگی اجتماعی مشارکت ندارند، از لحاظ اجتماعی منزوی و در نهایت در وضعیت طرد اجتماعی قرار می‌گیرند (هورتولاتوس و دیگران، ۲۰۰۵: ۶۴).

ولمن در تبیین پیامدهای انزوای اجتماعی، اغلب به کاهش روابط حمایتی (عاطفی، خدماتی، مالی و فکری) و اختلال در روابط گرم و مبادلات نامتقارن اشاره می‌کند.

بررسی موضوع انزوای اجتماعی نشان می‌دهد که این مفهوم به چند گرایش عمده در جامعه‌شناسی مرتبط است. دیدگاه‌ها و مکاتب متفاوت و بعضاً مغایر و متضادی، چه در

حوزه‌ی جامعه‌شناسی و چه در حوزه‌ی روانشناسی اجتماعی، در تحلیل و تشریح این مفهوم کوشیده و در صدد تبیین آن بوده‌اند. از این‌رو به بیان برخی از دیدگاه‌هایی که بر تأثیراتی که متغیرهای اعتماد و استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی دارد، پرداخته می‌شود. در حالی که نظریه‌های روانشناسی اجتماعی با معنای روابط اجتماعی برای بهزیستی شخصی سروکار دارند، نظریه‌های جامعه‌شناختی انزوای اجتماعی را از چشم‌انداز اجتماعی می‌بینند.

۱- امیل دورکیم^۱

دورکیم معتقد است مشارکت در امور گروه یا جامعه می‌تواند منجر به افزایش احساس تعلق به گروه یا جامعه شود. زیرا زمانی که افراد تماس‌های مکرر و گسترده با یکدیگر داشته باشند، دل‌مشغولی‌ها و منافع مشترک و پیوندهای عاطفی آنها را به یکدیگر نزدیک می‌کند و احساس تعلق ناشی از این پیوندها باعث می‌شود آنها از خودشان برای گروه و یا جامعه مایه بگذارند (حقیقتیان، ۱۳۹۲: ۸۹).

دورکیم نقش افراد را در جوامع مدرن رو به افزایش می‌دید. او فردگرایی را در این جوامع گریزناپذیر می‌دانست و هیچ راهی برای بازگشت آنها به سبک جوامع مبتنی بر وجدان جمعی به معنایی که در گذشته حاکم بود، متصور نبود (دیلینی، ۱۳۸۹: ۱۶۳). با گسترش تخصصی شدن، افراد بیش از پیش از یکدیگر جدا می‌شوند، ارزش‌ها و منافع تغییر می‌کنند، هنجارها عوض می‌شوند و خرده‌فرهنگ‌ها پدید می‌آیند. دورکیم می‌گوید "انسان امروز دیگر نمی‌تواند همسایه‌اش را درک کند، چرا که کار او همه‌ی زندگی اوست و این تخصصی شدن تکنیکی، سرانجام او را به انزوا خواهد کشانید." (قهرمان، ۱۳۸۹: ۸۳). دورکیم معتقد است انزوای اجتماعی از تبادل پایدار و دائمی افکار و احساسات از کل به فرد و از فرد به کل جلوگیری می‌کند (دورکیم، ۱۳۷۸: ۲۴۲).

۲- جورج زیمل^۲

جورج زیمل در مقاله‌ی کلان‌شهرها و زندگی ذهنی، زندگی ذهنی را ترکیبی از سه خصلت می‌دانست که عبارتند از خویشنداری، تعلق خاطر به آزادی شخصی و تمایل به جستجو و حفظ فردیت در بالاترین حد آن. زیمل معتقد است افراد از طریق

^۱ Durkheim, Emile

^۲ Simmel, George

خویشترنداری، یا بی‌اعتنایی، می‌توانند خود را از ضرب آهنگ سریع زندگی شهری در امان نگه دارند. شهرنشینان که در معرض بمباران تصویرهای بسیار قرار دارند ناچارند فاصله‌ی عاطفی مشخصی را از این هجوم احساسی حفظ کنند. از زندگی در شهرها این است که فرد بیاموزد به منزله‌ی یک ساز و کار دفاعی به جای قلب با استفاده از عقل خود واکنش نشان دهد (دیلینی، ۱۳۸۹: ۱۸۷).

زندگی در مادرشهرها که بر فرد رقابت، تقسیم کار، روتینه شدن روابط، تخصص، فردگرایی، قبول روح عینی و طرد روح ذهنی را تحمیل می‌کند، او را به بیگانگی سوق می‌دهد. زیمل از تهدیدی که فرهنگ مدرن با تأکید بر عقلانیت ابزاری متوجه استقلال فردی کرد ابراز نگرانی می‌کرد. با وجود این زیمل آرزوی بازگشت به کلیت نظام‌مند جوامع سنتی را در سر نمی‌پروراند. زیرا درک می‌کرد که جامعه‌ی مدرن به گونه‌ای ریشخندآمیز هم فردگرایی را امکان‌پذیر می‌سازد و هم به تضعیف آن کمک می‌کند (کیویستو، ۱۳۸۳: ۱۷۷).

بر اساس دیدگاه‌هایی که "اعتماد" را به‌عنوان عامل تأثیرگذار بر انزوای اجتماعی معرفی می‌کنند دیدگاه‌های زتومکا، جانسون و چلبی مورد بحث در پژوهش حاضر است.

۳- پیوتر زتومکا^۱

پیوتر زتومکا معتقد است اعتماد برای روابط انسانی حضوری دائمی و اجتناب‌ناپذیر است و بدون عنصر اعتماد و معنای مشترک، برقراری روابط اجتماعی پایدار امکان‌پذیر نیست. اعتماد اجتماعی پایین در جامعه منجر به انزوا و دوری اعضای جامعه از همدیگر شده و میزان بیگانگی اجتماعی را افزایش می‌دهد. زتومکا در بحث اعتماد می‌گوید که اجتماع اخلاقی کمتر با سازمان سروکار دارد و بیشتر با احساس تعلق، مسئولیت و احساس وظیفه نسبت به دیگرانی که با آنها ارزش‌ها و منافع و اهداف مشترک دارند، سروکار دارد. در اجتماع اخلاقی "ما" سه مؤلفه وجود دارد: ۱- اعتماد؛ یعنی انتظار عمل صادقانه از دیگران نسبت به خودمان؛ ۲- وفاداری؛ یعنی التزام به عدم نقض اعتماد به کسانی که به ما اعتماد کرده‌اند؛ ۳- تجانس؛ یعنی توجه به منافع دیگران و آمادگی انجام وظیفه از طرف دیگران، حتی اگر انجام آن با منافع شخصی‌مان در تعارض باشد (زتومکا، ۱۳۸۶: ۲۱۵).

^۱ Szetompka, Pioter

۴- دیوید جانسون^۱

به اعتقاد جانسون برای ایجاد ارتباط فرد باید بتواند فضایی آکنده از اعتماد را ایجاد کند که ترس‌های خود و دیگری را از طرد و دفع شدن کاهش داده و امید به پذیرش و حمایت و تأیید را ارتقا بخشد. در ایجاد و حفظ اعتماد در روابط دوجانبه کنش‌های هر دو طرف اهمیت زیادی دارد (جانسون، ۱۹۹۳: ۶۶).

بر این اساس مؤلفه‌هایی چون صراحت، صداقت، سهیم کردن، تمایلات همکاری جویانه و اطمینان تأثیراتی را بر ارتباط میان افراد داشته و موانعی را در این عرصه به وجود می‌آورد. پس به نظر می‌رسد مؤلفه‌های اعتماد در برقراری ارتباط با محیط پیرامون مهم هستند. اعتماد بین فردی از طریق مخاطره و تأیید ایجاد و از طریق مخاطره و عدم تأیید نابود می‌گردد. معمولاً مردم خود را با انتظاراتی که دیگران دارند تطابق می‌دهند، اگر احساس کنند که به آنها اعتماد ندارید و انتظار دارید که قابل اعتماد باشید، اغلب به همین شیوه رفتار خواهد کرد. دیگران را غیر قابل اعتماد تلقی کردن احتمالاً یکی از منابع اصلی فشارها و تنش‌هایی است که به تضاد منجر می‌شود. عدم اعتماد به ایجاد تضاد کمک می‌کند و تضاد منجر به بی‌اعتمادی بیشتر می‌گردد. یکی از جنبه‌های کارایی گروه، شکل‌گیری و حفظ سطح بالایی از اعتماد در میان اعضای گروه است. اعضای گروه هر چه بیشتر به هم اعتماد کنند فعالیت آنها مؤثرتر خواهد بود (جانسون، ۱۹۹۳: ۶۶؛ به نقل از قدیمی، ۱۳۸۶: ۳۳۳).

۵- چلبی

مسعود چلبی نیز در اعتماد سطح خرد معتقد است که بی‌اعتمادی و سوءظن می‌تواند انزوای اجتماعی را تقویت نماید (چلبی، ۱۳۸۵: ۷۷).

به اعتقاد چلبی اعتماد ریشه در وابستگی عاطفی دارد. هر گاه عواطف زمینه رشد یافته و بتواند در میان افراد انتقال یابد، اعتماد ایجاد و تقویت می‌گردد. در ارتباط با چگونگی انتقال عواطف، او معتقد است تعاملات اظهاری یا روابط گرم در این زمینه نقش کلیدی دارند. تعاملات اظهاری برخلاف تعاملات ابزاری حامل عواطف، دوستی و صمیمیت و اعتماد می‌باشند و تمایل به این دارند که در حریم گروه‌های اولیه و اجتماعات طبیعی مستقر شوند. روابط ابزاری به هدف تأمین منافع شخصی انجام می‌گیرد و تمایل دارند که در ورای گروه‌های اولیه و اجتماعات طبیعی قرار بگیرند. چلبی ترکیب مناسب روابط ابزاری

^۱ Jounson, David

و اظهاری را کلید گسترش اعتماد در جامعه می‌داند. در واقع با گسترش روابط ابزاری و باز شدن گروه‌های اولیه و اجتماعات طبیعی بر روی کل جامعه است که مسیر عبور روابط اظهاری از درون گروه‌ها به بیرون آنها مهیا می‌شود (چلبی، ۱۳۷۵: ۲۴۹).

در یک جمع‌بندی کلی اشتراک تعاریف فوق را می‌توان این چنین بر شمرده؛ ۱- اعتماد در فرایند روابط اجتماعی بین افراد و سازمان‌های اجتماعی با همدیگر تبلور می‌یابد؛ ۲- اعتماد متضمن نوعی انتظار است؛ ۳- اعتماد در شرایط و وضعیت مخاطره‌آمیز وجود دارد. مفهوم عدم تعین اجتماعی، یعنی عدم پیش‌بینی رفتارها و امور نیز با مفهوم اعتماد توأم می‌باشد؛ ۴- حسن ظن فرد نسبت به سایر اعضای جامعه نیز عنصر کلیدی اعتماد محسوب می‌شود، چرا که با عدم وجود قطعیت‌ها و وجود خطر در روابط افراد به خاطر حسن ظن و احساس مثبتی که به یکدیگر دارند به هم اعتماد می‌کنند؛ ۵- اعتماد واقعیتی اجتماعی و فرهنگی است؛ ۶- اعتماد خصلت نسبی و متغیر دارد، یعنی اینکه در یک جامعه در دوره‌های مختلف تاریخی تغییر می‌کند.

اعتماد باعث می‌شود که افراد در روابط اجتماعی خود با دیگران هر گونه بدگمانی را کنار گذاشته و روابط صمیمانه‌ای را برقرار کنند که بدون اعتماد چنین روابطی شک نمی‌گیرد و بی‌اعتمادی اختلال در روابط و عدم شکل‌گیری همکاری‌های جمعی را به وجود می‌آورد. اعتماد می‌تواند ما را در تبیین سرمایه‌ی اجتماعی یاری رساند. اعتماد نتیجه‌ی تعاملات اجتماعی موجود در گروه‌ها، انجمن‌ها و فعالیت‌های اجتماعی است؛ به‌خصوص اگر این اعتماد از سطح فردی به سطح اجتماعی انتقال یابد، به‌عنوان یک سرمایه با ارزش تلقی می‌شود. اعتماد و روابط بین افراد، سرمایه‌ی اجتماعی محسوب می‌شود و پیامد آن مشارکت و عضویت داوطلبانه در سازمان‌های غیر دولتی و انجمن‌های داوطلبانه است که در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی دیده می‌شود (الوانی، ۱۳۸۰: ۳۷؛ اصفهانی، ۱۳۸۴: ۱۹۸-۱۹۷).

در ذیل به شرح دیدگاه نظریه‌پردازانی خواهد پرداخت که استفاده از اینترنت را بر انزوای اجتماعی مؤثر می‌دانند.

۶- دریفوس

هیوبرت دریفوس^۱ معتقد است که استفاده از اینترنت درگیری فرد در دنیای فیزیکی و اجتماعی را کاهش می‌دهد. در حقیقت به نظر می‌رسد، هر چه بیشتر از شبکه استفاده

^۱ Dreyfus, Hubert

می‌کنیم، ما را به درون دنیای غیر واقعی، تنها و بی‌معنایی می‌کشاند که می‌خواهند از همه‌ی دردسرهایی که بدن میراث بر آن است. ایجاد همبستگی جدید اجتماعی، پشتیبانی از دموکراسی‌ها و جنبش‌های اجتماعی جدید، خلق ارزش‌های جدید، نوید زندگی بهتر و آسایش بیشتر، ایجاد فرصت‌های فراوان، تبادل سریع اطلاعات و اخبار و تهدیداتی چون از هم پاشیدن شبکه‌های سنتی همسایگی، قطعه قطعه شدن افراطی سلیقه‌ها و خرده فرهنگ‌ها، آموزش‌های غیر اخلاقی به کودکان، کاهش سرمایه‌ی اجتماعی، گسترش بی‌نظمی، کاهش مشارکت اجتماعی، افزایش انزوای اجتماعی، اعتیاد به اینترنت و پیدایش مفاهیمی چون هویت مجازی از جمله تأثیرات شمرده شده‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی هستند (دریفوس، ۱۳۸۳: ۱۶۱).

۷- کراوت

نتایج تحقیق تجربی رابرت کراوت^۱ نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت موجب کاهش ارتباط فرد با خانواده‌اش و کوچک شدن حلقه‌ی اجتماعی پیرامون فرد و افزایش احساس تنهایی و افسردگی است (کراوت، ۲۰۰۱).
زمان در تحقیق کراوت شامل مدت کاربری در شبانه‌روز و همچنین سابقه‌ی کاربری از زمان آشنایی با اینترنت است.

۸- باری ولمن^۲

به نظر باری ولمن، منبع حمایت و اینکه چه نوع پیوندهایی، چه نوع حمایتی را فراهم می‌کند از اهمیت بسزایی برخوردار است. حمایت‌های اجتماعی انواع متفاوتی دارند. ولمن بر انواع حمایت تأکید می‌کند که عبارتند از حمایت مصاحبتی، حمایت عاطفی، حمایت خدماتی و کاری، حمایت مالی، حمایت اطلاعاتی و حمایت مشورتی. که هر کدام از این حمایت‌ها از هر یک از اعضای شبکه دریافت می‌شود. والدین، همسر، خویشاوندان نزدیک، اقوام دور، دوستان و همسایگان و همکاران، همگی اعضای شبکه و تأمین‌کننده‌ی عمده‌ی انواع متفاوت حمایت اجتماعی می‌باشند.

در خصوص استفاده از اینترنت ولمن دو گونه را بر می‌شمارد: استفاده‌ی اجتماعی مثل ایمیل و چت و استفاده‌های غیر اجتماعی مثل وب‌گردی و دانلود موسیقی و بازی. به

^۱ Krut, Robert

^۲ Wellman, Barry

اعتقاد ولمن نیز، زمانی که اینترنت مردم را با فعالیت‌های غیر اجتماعی درگیر می‌کند حتی بیش از تلویزیون می‌تواند آنان را از اجتماع، سازمان‌ها، مشارکت سیاسی و زندگی خانوادگی دور کند. در مقابل زمانی که مردم از اینترنت برای ارتباط با دوستان خویشاوندان و سازمان‌ها استفاده می‌کند آن‌گاه اینترنت ابزاری برای ساختن و حفظ سرمایه‌ی اجتماعی خواهد بود (ولمن و فرانک، ۲۰۰۱).

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- اعتماد بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد.
- ۲- استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد.
- ۳- متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، وضعیت اشتغال، وضعیت تأهل، محل سکونت و مقطع تحصیلی) بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش پژوهش پیمایشی و از نوع توصیفی و تبیینی است؛ همچنین در بخش‌های نظری تحقیق از روش اسنادی (کتابخانه‌ای) استفاده شده است. طرح پژوهش در این پژوهش، مطالعه‌ی مقطعی می‌باشد. جمعیت یا جامعه‌ی آماری مجموعه‌ای از واحدهاست که در چیز یا چیزهایی مشترک باشند (سرایبی، ۱۳۸۹: ۵). جامعه‌ی آماری این پژوهش، دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی (مجمع دانشگاهی ولی‌عصر) هستند. این واحد آموزشی دارای سه دانشکده است. تعداد کل دانشجویان (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری) در حال تحصیل ۹۹۰۷ نفر است. حجم نمونه با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه‌ی کوکران^۱ محاسبه گردید و حجم نمونه‌ی به دست آمده ۳۷۰ است.

N = جامعه‌ی آماری، n = حجم نمونه، t = اندازه‌ی متغیر در توزیع نرمال که همواره نسبت به سطح احتمال مشخص می‌شود
 q = عدم وجود صفت، q = وجود صفت، d = محدوده‌ی اطمینان (رفیع‌پور، ۱۳۷۵: ۳۸۳-۳۷۵).

^۱ Cochran

$$N = 99.7 \quad t = 2 \quad p = 0.05 \quad q = 0.05 \quad d = 0.05$$

$$n = \frac{t^2 Pq}{d^2} = 37.0$$

$$1 + \frac{t^2 pq}{N d^2} (-1)$$

روش نمونه‌گیری تلفیقی از نمونه‌گیری‌های سهمیه‌ای و تصادفی ساده است. تکنیک یا ابزار اصلی این پژوهش پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته و تکنیک تکمیلی مصاحبه و مشاهده است.

جهت شناسایی اعتبار^۱ شاخص‌های پرسشنامه از اعتبار محتوایی صوری استفاده شد و پرسشنامه‌ی طراحی شده به تعدادی از اساتید خبره و برگزیده‌ی جامعه‌شناسی داده شد و وفاق آنها در مورد شاخص‌ها، دلیل روشنی بر اعتبار پرسشنامه طراحی شده است. همچنین به دلیل اینکه پرسشنامه‌ی این پژوهش از داخل نظریه‌های مطرح، چارچوب نظری و مدل تحلیلی استخراج شده است دارای اعتبار سازه‌ای است. همچنین جهت بررسی اعتماد^۲ (انسجام درونی گویه‌ها)، پرسشنامه‌ی این پژوهش، تحت آزمون مقدماتی^۳ بر روی یک دهم حجم نمونه قرار گرفته است و آزمون آلفای کرونباخ انجام شد که آلفای به دست آمده بالای ۷۰ درصد است بنابراین گویه‌های طراحی شده دارای اعتماد - انسجام درونی - است.

جدول ۱: ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای پرسشنامه

متغیر	ابعاد	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
انزوای اجتماعی	حمایت عاطفی، فکری، مالی و خدماتی	۸	۰/۷۵۲
اعتماد	صراحت، صداقت، تمایل همکاری و اطمینان	۱۵	۰/۷۵۷
استفاده از فضای مجازی	سابقه‌ی کاربری، مدت زمان کاربری و نوع استفاده	۶	۰/۷۲۹
کل پرسشنامه		۲۹	۰/۷۵۱

¹ validity

² reliability

³ pretest

یافته‌های پژوهش

مشخصات پاسخگویان

در پژوهش حاضر توزیع افراد مورد بررسی بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با توجه به سؤالات پرسشنامه نشان می‌دهد که: (۶۴/۹ درصد) پاسخگویان زن و (۳۵/۱ درصد) مرد، از نظر سنی (۷۵/۹ درصد) پاسخگویان ۳۰ سال و کمتر از ۳۰ سال و (۲/۴ درصد) بیشتر از ۴۵ سال، از نظر وضعیت تأهل (۷۰/۳ درصد) مجرد و (۲۹/۷ درصد) متأهل، از نظر وضعیت اشتغال (۶۱/۹ درصد) غیر شاغل و (۳۸/۱ درصد) شاغل، (۹۳/۸ درصد) از پاسخگویان ساکن شهر تهران و (۶/۲ درصد) ساکن شهرستان، از نظر مقطع تحصیلی (۷۳/۸ درصد) پاسخگویان در مقطع کارشناسی و (۲۲/۲ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد و (۳/۵ درصد) در مقطع دکتری و (۰/۵ درصد) در مقطع کاردانی بوده‌اند.

الف) یافته‌های توصیفی

جدول ۲: توزیع فراوانی و درصد سؤالات انزوای اجتماعی

سؤال	مقیاس		کاملاً مخالفم		مخالفم		نه مخالفم نه موافقم		موافقم		کاملاً موافقم	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
لذت بردن در کنار دوستان	۰	۰	۲	۰/۵	۱۸	۴/۹	۱۲۱	۳۲/۷	۲۲۹	۶۱/۹	۲۲۹	۶۱/۹
لذت بردن از تنهایی	۴۸	۱۳	۷۸	۲۱/۱	۱۴۱	۳۸/۱	۷۱	۱۹/۲	۳۲	۸/۶	۳۲	۸/۶
مطرح نکردن مشکلات	۵۷	۱۵/۴	۹۷	۲۶/۲	۱۲۹	۳۴/۹	۵۸	۱۵/۷	۲۹	۷/۸	۲۹	۷/۸
دریافت کمک عاطفی از اطرافیان	۲۵	۶/۲	۳۰	۸/۱	۶۵	۱۷/۶	۱۱۹	۳۲/۲	۱۳۳	۳۵/۹	۱۳۳	۳۵/۹
دریافت حمایت مالی اطرافیان	۸۱	۲۱/۹	۵۹	۱۵/۹	۸۴	۲۲/۷	۸۸	۲۳/۸	۵۸	۱۵/۷	۵۸	۱۵/۷
دریافت جزوه از دوستان	۲	۰/۵	۱۴	۳/۸	۲۸	۶/۸	۱۲۸	۳۴/۶	۲۰۱	۵۴/۳	۲۰۱	۵۴/۳
عدم دریافت حمایت خدماتی	۵۵	۱۴/۹	۵۹	۱۵/۹	۹۹	۲۶/۸	۸۹	۲۴/۱	۶۸	۱۸/۴	۶۸	۱۸/۴
مشارکت در رفع مشکلات دیگران	۲	۰/۵	۸	۲/۲	۶۳	۱۷	۱۷۵	۴۷/۳	۱۲۲	۳۳	۱۲۲	۳۳

- در مورد متغیر انزوای اجتماعی، در سؤال؛ از اینکه کنار دوستانم باشم احساس خوبی دارم (۹۴/۶ درصد) گزینه‌ی موافق و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ بیشتر اوقات دوست دارم تنها باشم، درصد بیشتری (۳۸/۱ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ نمی‌توانم مشکلات خود را با دیگران مطرح کنم، درصد بیشتری (۳۴/۹ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ کسی را دارم که در مورد مشکلات شخصی و خانوادگی بتوانم از کمک و راهنمایی‌اش استفاده کنم، درصد بیشتری (۶۸/۱ درصد) گزینه‌ی موافق و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ اگر در پرداخت شهریه کم بیاورم دوستانم به من کمک می‌کنند، درصد بیشتری (۳۹/۵ درصد) گزینه‌ی موافق و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ دوستانی دارم که در مواقع نیاز از آنها جزوه بگیرم، درصد بیشتری (۸۸/۹ درصد) گزینه‌ی موافق و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ هر کس به فکر منافع خودش است، آدم باید بدون توجه به اطرافیان گلیم خود را از آب بیرون بکشد، درصد بیشتری (۲۶/۸ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند.
- در سؤال؛ معمولاً در رفع مشکلات دیگران مشارکت می‌کنم، درصد بیشتری (۷۰/۳ درصد) گزینه‌ی موافق و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند.

جدول ۳: توزیع فراوانی و درصد سؤالات اعتماد اجتماعی

سؤال		مقیاس		کاملاً مخالفم		مخالفم		نه مخالفم و نه موافقم		موافقم		کاملاً موافقم	
		درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی
نداشتن صراحت بیان		۳۱	۸/۴	۶۶	۱۷/۸	۱۰۲	۲۷/۶	۱۱۷	۳۱/۶	۵۴	۱۴/۶		
ندادن اطلاعات شخصی به دیگران		۱۲	۳/۲	۲۴	۶/۵	۷۵	۲۰/۳	۱۳۵	۳۶/۵	۱۲۴	۳۳/۵		
مطرح نکردن مشکلات		۲۳	۶/۲	۶۸	۱۸/۴	۱۳۰	۳۵/۱	۹۹	۲۶/۸	۵۰	۱۳/۵		
صداقت در ازدواج		۱۷	۴/۶	۴۰	۱۰/۸	۵۸	۱۵/۷	۹۲	۲۴/۹	۱۶۳	۴۴/۱		
دروغ گفتن در صورت نیاز		۸۳	۲۲/۴	۱۳۰	۳۵/۱	۱۱۲	۳۳/۳	۴۱	۱۱/۱	۴	۱/۱		
در اختیار قرار دادن مقاله‌های علمی به دوستان		۲	۰/۵	۱۸	۴/۹	۵۹	۱۵/۱	۱۶۳	۴۴/۱	۱۳۱	۳۵/۴		
اظهار نظر نکردن و سهمیم نبودن		۳۶	۹/۷	۹۸	۲۶/۵	۱۳۷	۳۷	۶۸	۱۸/۴	۳۱	۸/۴		
خودداری برخی از دوستان از بیان مقاله علمی جدید		۵۲	۱۴/۱	۷۶	۲۰/۵	۱۱۶	۳۱/۴	۹۵	۲۵/۷	۳۱	۸/۴		
در اختیار گذاشتن منابع درسی بین دوستان		۷	۱/۹	۱۳	۳/۵	۶۸	۱۸/۴	۱۵۲	۴۱/۱	۱۳۰	۳۵/۱		
پژوهش به صورت انفرادی		۲۸	۷/۶	۶۸	۱۸/۴	۱۴۲	۳۸/۴	۸۶	۲۳/۲	۴۶	۱۲/۴		
تمایلات همکاری جویانه		۵	۱/۴	۲۶	۷	۱۰۲	۲۷/۶	۱۶۹	۴۵/۷	۶۸	۱۸/۴		
در اختیار قرار ندادن کتاب زمان امتحان		۸۵	۲۳	۷۹	۲۱/۴	۷۶	۲۰/۵	۷۸	۲۱/۱	۵۲	۱۴/۱		
کمک به دوستان بدون چشم‌داشت		۹	۲/۴	۱۲	۳/۲	۴۳	۱۱/۶	۱۴۵	۳۹/۲	۱۶۱	۴۳/۵		
اطمینان به دوستان		۲۷	۷/۳	۳۷	۱۰	۱۴۵	۳۹/۲	۱۰۱	۲۷/۳	۶۰	۱۶/۲		
پای‌بندی به قول و قرارها		۴۲	۱۱/۴	۱۰۲	۲۷/۶	۱۴۱	۳۸/۱	۶۲	۱۶/۸	۲۳	۶/۲		

در مورد متغیر اعتماد، در سؤال؛ نباید رک و پوست کنده حرف زد، چون مردم ناراحت می‌شوند، درصد بیشتری (۴۶/۲ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ به تجربه ثابت شده نباید اطلاعات زیادی از خودم به دیگران بدهم، درصد بیشتری (۶۰ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ به نظر برخی، انسان نباید مشکلات خود را مطرح کند، درصد بیشتری (۳۵/۱ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ هنگام ازدواج نباید هیچ چیز را از طرف مقابل پنهان کرد، درصد بیشتری (۶۹ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ برای اینکه کارها پیش برود می‌توان دروغ گفت، درصد بیشتری (۵۷/۵ درصد) گزینه‌ی مخالفم و کاملاً مخالفم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ اگر با ایده‌ی علمی جدیدی آشنا شوم آن را با دوستانم در میان می‌گذارم، درصد بیشتری (۷۹/۵ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ اگر چیزی پرسیدند نباید اظهار نظر کنی زیرا در صورت بروز مشکل تو را مقصر خواهند دانست، درصد بیشتری (۳۷ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ برخی وقتی مقاله‌ی جالبی می‌بینند که مرتبط با پایان‌نامه‌ی دوستشان است از گفتن آن خودداری می‌کنند، درصد بیشتری (۳۱/۴ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ منابع درسی ارشد و دکتری را در اختیار همکلاسی‌هایم قرار می‌دهم، درصد بیشتری (۷۶/۲ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ تنها روی پروژه (مقاله) کار می‌کنم، چون حوصله‌ی دردسر ندارم، درصد بیشتری (۳۸/۴ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ از دوستان برای انجام کاری تقاضای کمک کرده‌اید، ولی یکی دیگر از دوستان به کمک او نیازمند است پس می‌گویید به کمک او بروم، درصد بیشتری (۶۴/۱ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ ایام امتحانات یکی از همکلاسی‌هایتان کتابی از شما به امانت می‌خواهد، شما کتاب را به او نمی‌دهید، درصد بیشتری (۴۴/۴ درصد) گزینه‌ی مخالفم و کاملاً مخالفم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ یکی از همکلاسی‌هایتان کتابی از شما به امانت می‌خواهد، می‌دانید که نمی‌تواند زحمتتان را جبران کند، با وجود این، به او کمک می‌کنید، درصد بیشتری (۸۲/۷ درصد) گزینه‌ی موافقم و کاملاً موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ جزوه‌ی درسی با نام و نشان خود را در کلاس جا گذاشته‌اید، می‌دانید که یابنده آن را به دست شما خواهد رساند، درصد بیشتری (۳۹/۲ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه

موافقم را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ عموماً مردم به قول و قرارهای خود پای‌بندند، درصد بیشتری (۳۸/۱ درصد) گزینه‌ی نه مخالفم و نه موافقم را انتخاب نموده‌اند.

جدول ۴: توزیع فراوانی و درصد سؤالات استفاده از فضای مجازی

سؤال	مقیاس		خیلی کم		کم		نه کم و نه زیاد		زیاد		خیلی زیاد	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
مدت زمان دسترسی به فضای مجازی	۸	۲/۲	۲۴	۶/۵	۶۲	۱۶/۸	۱۲۹	۳۴/۹	۱۴۷	۳۹/۷		
مدت زمان استفاده در طول شبانه روز	۳۱	۸/۴	۵۹	۱۵/۹	۱۲۸	۳۴/۶	۹۴	۲۵/۴	۲۸	۱۵/۷		
صرف وقت زیاد برای آن	۴۸	۱۳	۷۸	۲۱/۱	۹۵	۲۵/۷	۸۸	۲۳/۸	۶۱	۱۶/۵		
میزان استفاده برای کسب خبر	۲۹	۷/۸	۷۸	۲۱/۱	۱۱۷	۳۱/۶	۸۸	۲۳/۸	۵۸	۱۵/۷		
میزان استفاده برای سرگرمی	۴۵	۱۲/۲	۶۷	۱۸/۱	۸۹	۲۴/۱	۱۰۳	۲۷/۸	۶۶	۱۷/۸		
میزان ارتباط و تعامل از طریق آن با دوستان	۱۰۳	۲۷/۸	۸۷	۲۳/۵	۸۱	۲۱/۹	۵۰	۱۳/۵	۴۹	۱۳/۲		

در مورد متغیر استفاده از اینترنت، در سؤال؛ چه مدت زمانی است که به اینترنت دسترسی دارید؟ درصد بیشتری (۷۴/۶ درصد) گزینه‌ی خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ چه مدت زمانی را در شبانه‌روز صرف استفاده از اینترنت می‌کنید؟ درصد بیشتری (۴۱/۱ درصد) گزینه‌ی زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ استفاده از اینترنت زمان زیادی از وقت روزانه‌ی مرا می‌گیرد، درصد بیشتری (۳۹/۵ درصد) گزینه‌ی زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ تا چه اندازه به منظور کسب خبر و

اطلاعات به اینترنت مراجعه می‌کنید؟ درصد بیشتری (۳۱/۶ درصد) گزینه‌ی نه کم و نه زیاد را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ تا چه اندازه به منظور تفریح، هیجان و سرگرمی به اینترنت مراجعه می‌کنید؟ درصد بیشتری (۴۵/۶ درصد) گزینه‌ی خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند. در سؤال؛ تا چه اندازه از طریق اینترنت با دوستان ارتباط برقرار می‌کنید؟ درصد بیشتری (۵۱/۳ درصد) گزینه‌ی کم و خیلی کم را انتخاب نموده‌اند.

بررسی سؤال (به نظر شما امروزه مهم‌ترین عامل در انزوای اجتماعی دانشجویان چیست؟) نشان می‌دهد که پاسخگویان مهم‌ترین عامل در انزوای اجتماعی دانشجویان را اینترنت و بی‌اعتمادی می‌دانند و نیز در بررسی سؤال (چه راهکارهایی را برای کاهش انزوای اجتماعی دانشجویان پیشنهاد می‌کنید؟) مشخص شد که درصد بیشتری از پاسخگویان، شرکت در فعالیت‌های گروهی، توجه به نظرات دانشجو و آزادی عمل را بهترین راهکارها برای کاهش انزوای اجتماعی دانشجویان دانسته‌اند.

ب) یافته‌های تبیینی

برای استفاده از روش‌های آماری ابتدا باید مشخص شود که داده‌های جمع‌آوری شده از توزیع نرمال برخوردار است یا غیر نرمال؟ چون در صورت نرمال بودن توزیع داده‌های جمع‌آوری شده برای آزمون فرضیه‌ها می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده نمود و در صورت غیر نرمال بودن از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد؛ که در این مرحله به بررسی نتایج حاصل از آزمون مزبور در مورد هر یک از متغیرها پرداخته شده و بر اساس نتایج حاصل، از آزمون مناسب برای بررسی صحت و سقم فرضیه‌های تحقیق استفاده می‌شود. اگر مقدار سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ باشد فرض صفر تأیید می‌شود و در صورتی که مقدار سطح معنی‌داری کوچک‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ باشد فرض یک تأیید می‌شود.

با توجه به جدول ۵ و نتایج آزمون کولموگراف اسمیرنوف نشان می‌دهد که چون مقدار سطح معنی‌داری برای متغیرهای انزوای اجتماعی، اعتماد و استفاده از فضای مجازی، بزرگ‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ می‌باشد ($sig > 0.05$)، فرض صفر تأیید می‌شود، پس متغیرهای انزوای اجتماعی، اعتماد و استفاده از فضای مجازی نرمال می‌باشند.

جدول ۵: بررسی نرمال بودن متغیرها

متغیر	سطح معنی داری (sig)	Z کولموگروف اسمیرنوف	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه گیری
انزوای اجتماعی	۰/۱۶۵	۱/۱۷۵	۰/۰۵	H_0	نرمال است
اعتماد	۰/۵۴۶	۰/۷۷۹	۰/۰۵	H_0	نرمال است
استفاده از فضای مجازی	۰/۰۶۰	۱/۱۳۵	۰/۰۵	H_0	نرمال است

فرضیه ۱: اعتماد بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد.

چون مقدار سطح معنی داری برابر ($Sig = ۰/۰۰۰$) و کوچک تر از مقدار خطا $۰/۰۵$ می باشد ($Sig < ۰/۰۵$) و قدر مطلق آماره ی تی برابر $۶/۷۴۰$ ، بزرگ تر از مقدار $۱/۹۶$ می باشد با اطمینان ۹۵ درصد فرض یک تأیید می شود پس متغیر اعتماد در مدل باقی می ماند و مقدار ضریب آن $۰/۶۸۴$ می باشد. پس نتیجه می گیریم اعتماد بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر دارد و مقدار تأثیر نیز برابر $۵۳/۳$ درصد می باشد که مقدار آن مثبت (مستقیم) است. پس فرضیه ی اول تأیید می شود یعنی اعتماد بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر دارد.

جدول ۶: بررسی تأثیر اعتماد بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان

سطح معنی داری (sig)	آماره ی تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
۰/۰۰۰	۶/۷۴۰	۰/۵۳۳	۰/۱۰۱	۰/۶۸۴

فرضیه ۲: استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد.

چون مقدار سطح معنی داری برابر ($Sig = ۰/۸۲۵$) و بزرگ تر از مقدار خطا $۰/۰۵$ می باشد ($Sig > ۰/۰۵$) و قدر مطلق آماره ی تی برابر $۰/۲۲۲$ ، کوچک تر از مقدار $۱/۹۶$ می باشد با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر تأیید می شود، پس فرضیه ی دوم تأیید نمی شود، یعنی استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر ندارد.

جدول ۷: بررسی تأثیر استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی

سطح معنی داری (sig)	آماره ی تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
۰/۸۲۵	۰/۲۲۲	۰/۰۱۷	۰/۰۹۰	۰/۰۲۰

فرضیه ۳: به نظر می‌رسد متغیرهای زمینه‌ای بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد. الف) به نظر می‌رسد میزان انزوای اجتماعی به تفکیک جنسیت دارای تفاوت معناداری است.

در نتیجه با استفاده از نتایج، تفسیر آزمون t بدین صورت است که میزان انزوای اجتماعی در بین دو گروه زن و مرد دارای تفاوت معناداری نیست و فرضیه‌ی پژوهش طبق نتایج تأیید نشده است.

جدول ۸: آزمون بررسی تفاوت معناداری انزوای اجتماعی به تفکیک جنس

آزمون t دو گروه مستقل			آزمون لون		جنس و میزان انزوای اجتماعی
تفاوت میانگین	<i>Sig</i>	<i>T</i>	<i>sig</i>	<i>F</i>	
-۰/۴۲	۰/۷۱	-۰/۳۷	۰/۷۷	۰/۰۷۹	برابری واریانس
-۰/۴۲	۰/۷۱	-۰/۳۷			۷/۶۹ عدم برابری واریانس

ب) به نظر می‌رسد میزان انزوای اجتماعی به تفکیک گروه سنی دارای تفاوت معناداری است.

با توجه به مقدار آزمون (۷/۶۹) و سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌توان بیان نمود که میزان انزوای اجتماعی به تفکیک گروه سنی دارای تفاوت معناداری است. به عبارتی دیگر میزان انزوای اجتماعی بین افراد به تفکیک گروه سنی یکسان نیست و فرضیه‌ی تحقیق تأیید شده است.

جدول ۹: بررسی تفاوت معناداری میزان انزوای اجتماعی به تفکیک گروه سنی

گروه سنی	میانگین	انحراف معیار	تعداد
۲۵ سال و کمتر	۲۷/۵	۰/۹	۱۱۶
۲۶-۳۰	۳۱/۵	۰/۳۱۱	۱۳۲
۳۱-۳۵	۳۴/۳	۱۲/۶	۵۷
۳۶-۴۰	۳۲/۶	۸/۹	۲۹
۴۱-۴۵	۲۰/۸	۳/۶	۱۵
۴۶ سال و بالاتر	۲۷/۴	۸/۱	۲۱
جمع	۳۰/۵۶	۱۰/۸	۳۷۰
$F=۷/۶۹$			
$Sig=۰/۰۰۱$			

پ) به نظر می‌رسد شغل بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد. چون مقدار سطح معنی‌داری برابر $(Sig = ۰/۵۰۳)$ و بزرگ‌تر از مقدار خطا $۰/۰۵$ می‌باشد $(Sig > ۰/۰۵)$ و قدر مطلق آماره‌ی تی برابر $۰/۶۷۲$ ، کوچک‌تر از مقدار $۱/۹۶$ می‌باشد با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر تأیید می‌شود، یعنی شغل بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر ندارد.

جدول ۱۰: بررسی تأثیر شغل بر انزوای اجتماعی

سطح معنی‌داری (Sig)	آماره‌ی تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
۰/۵۰۳	۰/۶۷۲	۰/۰۵۰	۰/۰۱۰	۰/۰۰۷

ت) به نظر می‌رسد وضعیت تأهل بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد. چون مقدار سطح معنی‌داری برابر $(Sig= ۰/۹۳۱)$ و بزرگ‌تر از مقدار خطا $۰/۰۵$ می‌باشد $(Sig > ۰/۰۵)$ و قدر مطلق آماره‌ی تی برابر $۰/۰۸۶$ ، کوچک‌تر از مقدار $۱/۹۶$ می‌باشد با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر تأیید می‌شود یعنی وضعیت تأهل بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر ندارد.

جدول ۱۱: بررسی تأثیر وضعیت تأهل بر انزوای اجتماعی

سطح معنی‌داری (Sig)	آماره‌ی تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
۰/۹۳۱	۰/۰۸۶	۰/۰۰۷	۰/۰۸۱	۰/۰۰۷

ث) به نظر می‌رسد منطقه‌ی محل سکونت بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد. با توجه به سطح آماره‌ی تی که $-0/704$ و سطح معنی‌داری $0/483$ با اطمینان ۹۵ درصد، فرض صفر تأیید می‌شود و فرض ۱ رد می‌شود. بنابراین منطقه‌ی محل سکونت بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر ندارد.

جدول ۱۲: بررسی تأثیر محل سکونت بر انزوای اجتماعی

سطح معنی‌داری (Sig)	آماره‌ی تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
0/483	-0/704	-0/550	0/142	0/100

ج) به نظر می‌رسد میزان تحصیلات بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد. چون مقدار سطح معنی‌داری برابر $0/710$ ($Sig = 0/710$) و بزرگ‌تر از مقدار خطا $0/05$ می‌باشد ($Sig > 0/05$) و قدر مطلق آماره‌ی تی برابر $0/373$ ، کوچک‌تر از مقدار $1/96$ می‌باشد با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر تأیید می‌شود یعنی میزان تحصیلات بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان تأثیر ندارد.

جدول ۱۳: بررسی تأثیر میزان تحصیلات بر انزوای اجتماعی

سطح معنی‌داری (Sig)	آماره‌ی تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
0/710	-0/373	-0/028	0/063	-0/023

رگرسیون خطی چندگانه بین متغیر وابسته انزوای اجتماعی دانشجویان و متغیرهای مستقل اعتماد، استفاده از اینترنت و متغیرهای زمینه‌ای

جدول ۱۴: خلاصه‌ی مدل

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تصحیح شده
0/542	0/294	0/251

در این رگرسیون ضریب همبستگی $0/542$ می‌باشد و ضریب تعیین که میزان تغییرپذیری متغیر وابسته می‌باشد برابر $0/294$ می‌باشد که می‌گوید میزان تغییرات در متغیرهای مستقل باعث $0/294$ درصد تغییرات در متغیر وابسته می‌شود.

بررسی خطی بودن رگرسیون (آزمون آنوا)

اگر مقدار سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ باشد فرض صفر تأیید می‌شود و در صورتی که مقدار سطح معنی‌داری کوچک‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ باشد فرض یک تأیید می‌شود.

چون مقدار سطح معنی‌داری برابر ۰/۰۰۰ و کوچک‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ می‌باشد پس فرض یک را که رگرسیون خطی است نتیجه می‌گیریم.

جدول ۱۵: آزمون ANOVA

سطح معنی‌داری	مقدار آماره‌ی F	درجه‌ی آزادی	مقدار خطا
۰/۰۰۰	۶/۸۷۳	۸	۰/۰۵

آزمون معنادار بودن ضرایب

بعد از آزمون معنادار بودن رگرسیون، باید معنادار بودن هر کدام از ضرایب آزمون گردد. هدف از انجام این آزمون آن است که مشخص شود آیا در سطح اطمینان ۹۵ درصد ضریب محاسبه گردیده مخالف صفر است یا خیر. معادله‌ی رگرسیون خطی برای سه متغیر مستقل اعتماد (X_1)، استفاده از اینترنت (X_2)، جنسیت (X_3)، سن (X_4)، شغل (X_5)، وضعیت تأهل (X_6)، محل سکونت (X_7)، میزان تحصیلات (X_8) و متغیر وابسته انزوای اجتماعی (Y) به صورت زیر می‌باشد.

$$Y' = a + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8$$

فرض‌های این آزمون به شرح زیر می‌باشند:

مقدار ثابت در مدل باقی می‌ماند؟

اگر مقدار سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ و مقدار قدر مطلق آماره‌ی تی کوچک‌تر از مقدار جدول ۱/۹۶ باشد فرض صفر تأیید می‌شود و در صورتی که مقدار سطح معنی‌داری کوچک‌تر از مقدار خطا ۰/۰۵ و مقدار قدر مطلق آماره‌ی تی بزرگ‌تر از مقدار جدول ۱/۹۶ باشد فرض یک تأیید می‌شود.

جدول ۱۶: بررسی مقدار ثابت

سطح معنی داری (Sig)	آماره تی	بتا (مقدار تأثیر)	خطای معیار میانگین	مقدار ضریب
۰/۱۱۵	۱/۵۸۴	-	۰/۴۶۳	۰/۷۳۳

چون مقدار سطح معنی داری برابر ۰/۱۱۵ ($Sig = 0/115$) و بزرگتر از مقدار خطا ۰/۰۵ می باشد ($Sig > 0/05$) و قدر مطلق آماره تی برابر ۱/۵۸۴، کوچکتر از مقدار ۱/۹۶ می باشد با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر تأیید می شود پس مقدار ثابت در مدل باقی نمی ماند.

پس معادله ی رگرسیون خطی چندگانه به صورت زیر خواهد بود.

$$Y = 0/684X_1$$

۰/۶۸۴ اعتماد = انزوای اجتماعی در دانشجویان

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف کلی « بررسی عوامل مؤثر بر انزوای اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی» انجام پذیرفت. در پژوهش حاضر اعتماد در سطح خرد مورد بررسی قرار گرفت که تحت عناوین گوناگون اعتماد خاص گرایانه، اعتماد بین فردی و شخصی نامیده می شود. نتایج حاصل از آزمون فرضیه ی اول نشان داد که اعتماد بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر دارد و مقدار تأثیر نیز برابر ۵۳/۳ درصد می باشد که مقدار آن مثبت (مستقیم) است. حقیقتیان نیز در پژوهش خود تحت عنوان "عوامل اجتماعی مؤثر بر انزوای اجتماعی جوانان" به نتایجی مشابه دست یافته است؛ هر چه شعاع اعتماد وسیع تر، انزوای اجتماعی کمتر است. به اعتقاد جانسون برای ایجاد ارتباط فرد باید بتواند فضایی آکنده از اعتماد را ایجاد کند. زتومکا و چلبی نیز معتقدند بی اعتمادی می تواند انزوای اجتماعی را تقویت نماید. با توجه به اینکه اکثر پاسخگویان در این پژوهش ساکن شهر تهران هستند و نیز با توجه به نتایج بدست آمده، طبق رهیافت زیمل به دلیل روابط ناپایدار در سبک زندگی شهری، اعتماد اجتماعی به حداقل خود کاهش می یابد. زندگی در مادرشهرها که بر فرد رقابت، تقسیم کار، روتینه شدن روابط، فردگرایی، قبول روح عینی و طرد روح ذهنی را تحمیل می کند، او را به بیگانگی سوق

می‌دهد. در پژوهش انجا میشلز هم مشخص شد انزوای اجتماعی در ارتباط با محیط اجتماعی است؛ نتایجی که نشان می‌داد روستاییان نسبت به شهرنشینان گرایش قوی‌تری به جامعه‌ی محلی خود دارند. بر این اساس فرضیه‌ی اول مبنی بر تأثیر اعتماد بر انزوای اجتماعی منطبق با رهیافت زیمل، زتومکا، جانسون و چلبی است.

وجود ویژگی‌های خاص و تغییرات اجتماعی و اقتصادی وسیع بستر بی‌اعتمادی فراینده را در جامعه پدید آورده است. در این شرایط هر کس به دنبال منافع خود است. بی‌اعتمادی و سوء ظن تأثیر مؤثر و کاهنده‌ای بر روابط و پیوندهای اجتماعی دارد؛ و این امر زمینه‌ی مناسبی برای انزوای اجتماعی را فراهم می‌سازد. با افزایش بی‌اعتمادی و سوءظن که نشانگر عدم اطمینان و اتکا فرد به دیگران است احساس عجز و تنهایی تقویت می‌گردد.

زیمل با دیدگاه دیالکتیکی خود معتقد است که شهرهای بزرگ زمینه‌ی رشد بیگانگی و انزوای اجتماعی را فراهم ساخته در مقابل آزادی فردی را نیز به ارمغان آورده‌اند. بنابراین عصر جدید از دیدگاه او هر دو جنبه‌ی مثبت و منفی را داراست. زیمل معتقد است که شهر به دلیل رهایی فرد از نظارت‌های اجتماعی مستقیم و کنترل اجتماعی غیر رسمی، احساس تنهایی، انزوای اجتماعی رشد می‌یابد (امیرکافی، ۱۳۸۳: ۹).

انسان‌ها اعتماد می‌کنند تا ارتباط برقرار کنند، ارتباط برقرار می‌کنند تا این باور در ذهنشان ریشه کند که بدون همکاری و مشارکت و همفکری کاری از پیش نخواهند برد. اعتماد خمیر مایه‌ی نظم در جامعه است. جامعه‌شناسان دریافته‌اند که بدون اعتماد، زندگی روزمره‌ای که ما برای خود فراهم می‌کنیم، به سادگی امکان‌پذیر نیست. امروزه بیشترین توافق بر روی اینکه اعتماد یک مؤلفه‌ی ضروری در همه‌ی روابط مستمر اجتماعی است، وجود دارد. می‌توان گفت اعتماد یک عمل اجتماعی است که مانند هوایی که تنفس می‌کنیم یا آبی که می‌نوشیم، باید آن را حفظ کرد. به‌طور کلی بی‌اعتمادی به کاهش فعالیت‌های اجتماعی، انزوا و اقدامات نامطلوب احتیاطی منجر می‌شود. از طرف دیگر باعث فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی گردیده و به انزوا، ذره‌ای شدن، گسسته شدن پیوندها و از بین رفتن شبکه‌ی روابط بین فردی می‌انجامد.

همچنین در فرضیه‌ی دوم نتایج حاصله حاکی از آن است که استفاده از فضای مجازی بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر ندارد که با نتایج تحقیق تجربی کراوت در خصوص استفاده از اینترنت با توجه به مدت زمان کاربری و سابقه‌ی کاربری مطابقت ندارد.

محسنی و همکاران نیز در پژوهش خود در " بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت دریافتند که استفاده‌ی اجتماعی از اینترنت موجب کاهش انزوای اجتماعی می‌گردد.

کراوت مدت زمان استفاده از اینترنت در طول شبانه‌روز و سابقه‌ی کاربری را در افزایش انزوای اجتماعی مؤثر دانسته است. در حالی که یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از وجود نوعی تأثیر معکوس بین سابقه‌ی کاربری و انزوای اجتماعی است. ولمن اثر اینترنت را تابع نوع استفاده‌ای که از آن می‌شود، می‌داند. ولمن معتقد بود استفاده‌ی غیر اجتماعی (تفریح و سرگرمی) از اینترنت حتی بیش از تلویزیون می‌تواند افراد را از اجتماع، سازمان‌ها، مشارکت سیاسی و زندگی خانوادگی دور کند. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از وجود نوعی تأثیر معکوس بین استفاده‌ی غیر اجتماعی کاربران از اینترنت و انزوای اجتماعی بوده است. پس نتایج بدست آمده در جهت عکس رهیافت ولمن می‌باشد که نشان می‌دهد استفاده‌ی غیر اجتماعی از اینترنت بر انزوای اجتماعی تأثیر نداشته است. هر چند به نظر می‌رسد افراد در استفاده از اینترنت با هم متفاوت عمل می‌کنند.

درباره‌ی پیامدهای استفاده از اینترنت و فضای مجازی، تحقیقات متعددی انجام شده است که هر یک از منظر خویش به این موضوع پرداخته‌اند که بخش عظیمی از آن‌ها بر تأثیر منفی این فن‌آوری نوین بر سلامت اجتماعی و تأثیر آن بر نوع روابط پرداخته‌اند که استفاده از اینترنت به‌خصوص در شکل افراطی و سازمان نیافته‌ی آن سبب ایجاد احساس ناکامی، تنهایی و اضطراب و کاهش سلامت اجتماعی فرد می‌گردد و روند زندگی او را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد.

در فرضیه‌ی سوم که به بررسی متغیرهای زمینه‌ای بر روی انزوای اجتماعی می‌پردازد؛ در مورد جنسیت تفاوت معنادری در میزان اعتماد اجتماعی بین زنان و مردان وجود ندارد، همچنین میزان انزوای اجتماعی به تفکیک گروه سنی دارای تفاوت معنادری است. البته شغل، وضعیت تأهل، محل سکونت و میزان تحصیلات بر انزوای اجتماعی دانشجویان تأثیر ندارد. با توجه به یافته‌های پژوهش و فراوانی ۷۰ درصدی پاسخگویان جوان ۳۰ سال و کمتر، مجرد و غیر شاغل، جوانان به‌عنوان پتانسیل و سرمایه‌های انسانی جامعه محسوب می‌شوند که تغییرات اجتماعی و فرهنگی این نسل منشأ دگرگونی دیگر ابعاد جامعه می‌باشد. جوانان در این تغییرات نقش تعیین‌کننده‌ای بر کیفیت تعامل و ارتباطات و نظم اجتماعی دارند.

با توجه به اینکه انزوای اجتماعی در تقابل با انسجام اجتماعی قرار دارد و با توجه به دیدگاه دورکیم درباره‌ی انسجام اجتماعی، برای ایجاد و حفظ انسجام که از مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی محسوب می‌شود، لازم است که دانشجویان را به طرز مناسبی با ارزش‌های پایدار و هنجارهای مناسب جامعه تطبیق داد. دانشجویان باید طوری پرورش یابند که هم در شرایط مکانی و زمانی خود بتوانند به‌طور مناسب نیازهای فردی خود را مرتفع سازند، و هم نقش مؤثر در کارکرد بهتر جامعه داشته باشند. در بررسی سؤالات باز پرسشنامه مشخص شد که پاسخگویان مهم‌ترین عامل انزوای اجتماعی دانشجویان را استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و نیز بی‌اعتمادی، مشکلات اقتصادی، بیکاری و نبود انگیزه می‌دانند؛ و نیز بهترین راهکار را شرکت در فعالیت‌های گروهی، توجه به قشر دانشجو و آزادی عمل او و نیز سرگرمی و ورزش دانسته‌اند. دانشجو به‌عنوان یکی از تأثیرگذارترین اقشار جامعه و نیز به‌عنوان تعیین‌کننده‌ی موفقیت اهداف از پیش تعیین شده برای جامعه باید در زمینه‌های مختلف (علمی، فرهنگی و اجتماعی) مشارکت فعال داشته باشد که این مسئله در گرو اعتماد به دانشجو و ایجاد فضای امن و پر نشاط برای او امکان‌پذیر است.

با توجه به پژوهش انجام شده‌ی حاضر و با توجه به پژوهش‌های انجام شده‌ی قبلی به برخی از پیشنهادات و راهکارهایی که می‌تواند در جهت کاهش انزوای اجتماعی مفید و مؤثر باشند پرداخته می‌شود:

۱- با توجه به اینکه پاسخگویان پژوهش حاضر مهم‌ترین راهکار را در خصوص کاهش انزوای اجتماعی در بین دانشجویان فعالیت‌های گروهی دانشجو می‌دانند، لازم است حضور، عملکرد دانشجو و تعامل اجتماعی با دانشجو تقویت گردد. به این منظور؛ گسترش همکاری‌های علمی، آموزشی و پژوهشی مشترک میان مراکز آموزش عالی و پژوهشی با دانشجویان انجام گیرد. برنامه‌ریزی‌های مقتضی برای افزایش تعامل میان دانشگاه و جوانان با دیگر نهادهای آموزشی صورت گیرد تا بدین طریق کارایی نسل جوان در حیات جامعه توسعه و گسترش یابد.

۲- به توجه به اثرات منفی انزوای اجتماعی در بین دانشجویان و نیز با توجه به فراوانی پاسخگویان در زمینه‌ی فعالیت‌های بدنی (ورزش) و سرگرمی، لازم است امکانات و فرصت‌های لازم (تفریحی، شغلی و فعالیت‌های گروهی) را در اختیار دانشجویان قرار داد.

۳- نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بی‌اعتمادی مانع از همکاری می‌شود و باعث تضعیف پیوندهای اجتماعی می‌گردد. به نظر می‌رسد با ایجاد فضا برای انجام فعالیت‌های گروهی و مشارکتی و ورزش‌های گروهی و نیز ایجاد میل به روابط باز و گسترده با دوستان و میل به ایجاد روابط عاطفی با دوستان بتوان زمینه‌ی مشارکت و همبستگی را فراهم آورد.

فهرست منابع:

- الوانی، سید مهدی و دانایی‌فرد، حسن (۱۳۸۰). "مدیریت دولتی و اعتماد عمومی"، مجله‌ی دانش مدیریت، شماره‌ی ۵۵.
- اصفهان‌نای، مینا (۱۳۸۴). بررسی نقش مدیران فرهنگی در حفظ و ارتقاء سرمایه‌ی اجتماعی در سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی مدیریت برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۸۳). طراحی الگوی جامعه‌شناختی انزوای اجتماعی در شهر تهران، رساله‌ی دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- ایرانلو، مریم و گودرزی، پگاه (۱۳۹۰). بررسی رابطه‌ی اعتیاد به اینترنت با انزوای اجتماعی و کیفیت تعامل، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ.
- پیران، پرویز (۱۳۸۳). جزوه‌ی درسی جامعه‌شناسی شهری، رشته‌ی جامعه‌شناسی، دوره‌ی کارشناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵). جامعه‌شناسی نظم، تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران، نشر نی.
- چلبی، مسعود و امیرکافی، مهدی (۱۳۸۳). "تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی"، مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران، دوره‌ی پنجم، شماره‌ی ۲.
- حقیقتیان، منصور (۱۳۹۲). "عوامل اجتماعی مؤثر بر انزوای اجتماعی جوانان شهر اصفهان"، مجله‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره‌ی ۴.
- دورکیم، امیل (۱۳۷۸). خودکشی، ترجمه‌ی نادر سالارزاده امیری، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- دیلینی، تیم (۱۳۸۹). نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی بهرنگ صدیقی و وحید طلوعی، تهران: نشر نی.
- رسول‌زاده اقدم، صمد؛ احیایی، پویان؛ عدلی‌پور، صمد و سهرابی، مریم (۱۳۹۳). "تحلیل رابطه‌ی حضور در شبکه‌ی اجتماعی فیسبوک و انزوای اجتماعی در بین جوانان شهر تبریز"، فصلنامه‌ی توسعه‌ی اجتماعی (توسعه‌ی انسانی سابق)، دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره‌ی ۸، شماره‌ی ۴.
- رضایی قادی، خدیجه (۱۳۹۱). تأثیر اینترنت بر هویت، رساله‌ی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۵). کندوکاوها و پنداشته‌ها، تهران: شرکت سهامی انتشار.

- زتومکا، پیوتر (۱۳۸۶). اعتماد نظریه‌ی جامعه‌شناختی، ترجمه‌ی غلامرضا غفاری، تهران: نشر و پژوهش شیرازه.
- سرای، حسن (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، چاپ اول.
- قدیمی، مهدی (۱۳۸۶). "بررسی میزان اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه زنجان"، پژوهشنامه‌ی علوم انسانی، شماره‌ی ۵۳.
- قهرمان، آرش (۱۳۸۹). "بررسی مفهوم رضایت از زندگی و سنجش آن در میان دانشجویان پسر و دختر"، فصلنامه‌ی تخصصی پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره‌ی ۴.
- کلانتری، عبدالحسین؛ حسینی‌زاده آرانی، سید سعید؛ سخایی، ایوب و امامعلی‌زاده، حسین (۱۳۹۴). "بررسی ارتباط میان انزوای اجتماعی و سلامت روان شهروندان ۱۸+ سال تهرانی با عطف توجه به نقش میانجی‌گرانه‌ی حمایت اجتماعی"، فصلنامه‌ی جامعه‌شناسی معاصر، سال چهارم، شماره‌ی ۶.
- کیوستو، پیتر (۱۳۸۳). اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- محسنی، منوچهر و صالحی، پرویز (۱۳۸۷). رضایت اجتماعی در ایران، تهران: انتشارات آرونی، چاپ دوم.
- هورتولانوس، رلوف؛ میشلز، انجا و میوسن، لودوین (۱۳۹۴). انزوای اجتماعی در جامعه‌ی مدرن، ترجمه‌ی لیلا فلاحی سرابی و صادق پیوسته، تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- هیوبرت، دریفوس (۱۳۸۴). درباره‌ی اینترنت، ترجمه‌ی علی فارسی‌نژاد، تهران: نشر ساقی.
- محسنی، منوچهر؛ دوران، بهزاد و سهرابی، محمدمهدی (۱۳۸۵). "بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت"، مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران، دوره‌ی هفتم، شماره‌ی ۴.
- محمدزاده، فرشته و ربیعی، علی (۱۳۹۱). "آسیب‌شناسی فضای مجازی، بررسی تأثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان"، فصلنامه‌ی راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال دوم، شماره‌ی ۶.
- محمدی‌جو، امیر (۱۳۹۲). نقش اینترنت بر انزوای اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد تهران مرکزی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد ارتباطات.
- ملک‌زاده، حمید (۱۳۸۷). انزوای اجتماعی، <http://www.blogsky.com>

Hampton, K. & et al (2009). Social isolation and new technology, New York: princeton survey research associates international.

Kraut, R. & et al. (2001). "Internet paradox revisited", Journal of social Issues, 58 (1), pp: 49-74.

Jahnson, J., David (1993). "Organizational communication structure": communication in organization. communication-network analysis. p228.

Rohde, N; D. Ambrosio, C.; Ki Tang, and Rao, P. (2015). Estimating the Mental Health Effects of Social Isolation, Applied Research in Quality of life.

Wellman, B. and Frank (2001). "Different strokes from different floks: community ties and social support", American Journal of sociology. 96:558-588. Networks.